

GRIGORE MOLDOVAN

Sergiu Nazaria, Victor Stepaniuc, *Problema Basarabeană în istoriografie, 1917-1947*. Chișinău, Editura Tipografia Centrală, 2010, 392 p.

Peisajul istoriografic post 1991 se prezintă în Republica Moldova ca o dispută permanentă între istoricii neocomuniști și cei românofili, scrisul istoric fiind împărțit din acest punct de vedere în două tendințe, una care perpetuează tezele sovietice cu privire la diferențele dintre români și moldoveni, și alta orientată spre restituirea trecutului comun autohton. Dacă gruparea celor dintâi a adoptat teza cu privire la formarea în timp a unei identități distincte în spațiul pruto-nistean, lansând ideea de popor moldovenesc, istoricii naționaliști „de sorginte româno-unionistă”⁵ militează, în general, pentru un discurs pro-românesc. În acest climat, excesiv ideologizat politic, cu evidente urmări nefaste pentru lărgirea orizontului tematic al istoriografiei, se integrează și lucrarea elaborată de Sergiu Nazaria și Victor Stepaniuc, *Problema Basarabeană în istoriografie, 1917-1947*.

Apărută în 2010, cu suportul ambasadei Federației Ruse, cartea își propune, prin vocea semnatarilor, analiza istoriografică și „istorico-politică” a apariției, evoluției și soluționării definitive a *problemei basarabene*. Mai mult, demersul lor ar reprezenta o *investigare* a literaturii istorice care se bazează pe ceea ce amândoi denumesc „concepție românistă”(p.5), în paralel cu *o viziune* (proprie) a evenimentelor definitorii pentru problematica cercetată. Modul în care acest scop este asumat din start⁶ rămâne discutabil, ridicând serioase întrebări legate de caracterul abordării. Premisele formulate fără echivoc și deci necesare unei lecturi corecte a problematicii basarabene în secolul XX, sunt punctate în introducere și pot fi clasificate astfel: (1) statul moldovenesc a reușit să se mențină în istorie până în perioada contemporană; (2) existența influențelor străine interesate în a anihila statalitatea moldovenească; (3) Tratatul de la București (1812) a fost lovitura fatală la adresa ființării Țării Moldovei, arealul respectiv fiind divizat în Moldova de Est și Moldova de Vest; (4) influența nefastă a concepției „românismului unic”; și, (5) existența „vremelnică” a moldovenismului drept concept social-politic. (p. 7, 8, 9)

Pornind de la atari considerații, capitolul întâi (*Evenimentele din Moldova dintre Prut și Nistru de la sfârșitul anului 1917-începutul anului 1918*) alocă un spațiu considerabil proclamării Republicii Moldovenești, activității Partidului Național Moldovenesc, Sfatului Țării (organ guvernamental provizoriu aflat în centrul deciziilor

⁵ Vezi pag. 24.

⁶ A se vedea paragraful din prefață: *Lucrarea propusă cititorului constituie o încercare de analiză generalizată a literaturii istorice care se bazează pe concepția românistă, concepție ce nu recunoaște poporul moldovenesc și statalitatea lui și care urmărește scopul lichidării Statului independent Moldovenesc și alipirea lui la „România Mare”...Cu alte cuvinte, pentru a învinge românismul pe teritoriul propriu, este nevoie de a contrapune toate resursele statului moldovenesc.*, p. 5.

politice) și unirii Basarabiei cu România. În prezentarea efectivă, autorii propun o interpretare proprie discursului istoric din România, afirmând că acesta ar fi reprodus fals unirea, pentru a fi ulterior caricatural preluat de către scrisul istoric „unionist” din Moldova. Bazându-se pe astfel de aprecieri, secvența primă a volumului susține ideea conform căreia, unirea, ar constitui, din punct de vedere al dreptului internațional tocmai „legalizarea” anexării Basarabiei de către România (p. 115), act posibil doar cu aportul marilor puteri și prin comportamentului geopolitic manifestat față de stoparea comunismului. Reluând tacit tezele istoriografiei sovietice legate de imperialismul statelor învingătoare de la sfârșitul Primului Război Mondial, moment în care și România ar fi anexat teritorii ce nu îi aparțineau, studiul insistă în a prezenta unirea ca un act de ocupație (*intervenționistii, ocupanți, regim de teroare etc.*), înfăptuit contrar voinței majorității populației, prin încălcarea principiului suveranității naționale: „Majoritatea populației ținutului nostru însă n-a acceptat dominația străină și trăia cu speranța răsturnării ei” (p. 115).

Capitolul al doilea (*Situația politică a Moldovei de Est în cadrul Regatului român*) tratează situația politică a Basarabiei interbelice, din perspectiva situației economice, a minorităților, precum și a atitudinii populației față de administrația românească. Mai precis, Basarabia este descrisă ca o colonie expusă unui regim ocupațional în care locuitorii au fost supuși celor mai sălbatice forme de exploatare, fără a fi precizate însă, în vreun fel, modalitățile de cuantificare ale acestei nemulțumiri, experiențe menite a-i convinge pe localnici că au nevoie de statul lor (p. 161).

Apariția problemei basarabene în relațiile internaționale este surprinsă în capitolul al treilea (*Problema Basarabeană în politica internațională*), teza propusă dezbaterii fiind cea conform căreia, chestiunea aflată sub studiu n-ar fi fost un produs al disputelor teritoriale sovieto-române (cauzate de actul de la 1918), ori al proiectului „românismului” (i.e. *România Mare*), ci un efect al interesului adversarilor Rusiei revoluționare de creare a unei vaste zone tampon împotriva comunismului. Reluând ipoteza exprimată în capitolul întâi, României i-a fost, așadar, „permis să stăpânească” Basarabia, drept „plată pentru aportul ei în lupta cu bolșevismul” (pag 196, 281). Autorii merg însă mai departe, afirmând că, odată cu sfârșitul sistemului de la Versailles, începutul războiului, respectiv înfrângerea celor ce garantau integritatea teritorială a României, *problema* ar fi fost definitiv rezolvată, pe cale pașnică și „în conformitate cu dreptul internațional”, prin integrarea în cadrul statului sovietic „multinațional” (p. 282).

Negarea, de către România, a soluției *problemei*, văzută de autori prin integrarea Basarabiei în statul sovietic, consecință logică a pactului Ribbentrop Molotov, coroborată cu *negarea istoriografică* a adevărului, de către istoricii români și moldoveni „naționaliști”, este tratată în cel de-al patrulea capitol. Concret, se dezbate chestiunea ocupării Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, esența dictaturii și a administrației antonesciene, precum și interpretările istoriografice asociate acestor evenimente. Șochează tonul acuzelor aduse diversilor istorici ori politicieni români ce nu împărtășesc *viziunea* autorilor, întărind impresia inițială a unui demers instrumentalizat politic⁷. Concluziile și *post-scriptum-ul* volumului confirmă această senzație, crearea URSS, fiind în opinia celor

⁷ Amintim doar două dintre formulările, cel puțin ciudate și deloc inspirate, care împânzesc de altfel întreg volumul: *bieți analfabeți, ploșnițe care se înmulțesc*, p. 323, 324, 363.

doi coautori, un pas înainte pe calea restabilirii și statornicirii statalității moldovenești „sugrumate” în 1918 de „regimul de ocupație” român care a impus Stalului Țării să însceneze votarea actelor nelegitime din 1918 (p. 358). Mai mult, cei doi insistă asupra faptului ca tendințele de lichidare a *moldovenismului*, ilustrate în volum ar fi de actualitate în raporturile moldo-române de după 1991, revenind obsesiv la ideea inițială conform căreia statul moldovenesc este periclitat de România cu „mâinile românilor basarabeni”, prin intermediul denaturării sentimentului identității naționale, cu principal scop în renașterea așa numitei România Mare” (p. 359, 360 361, 362). Este așadar (și) din acest punct de vedere, evidentă imposibilitatea lucrării de a se detașa de deceniile de ideologizare a discursului istoric ale căror reverberații rămân vizibile pe mai departe.

GRIGORE MOLDOVAN

Mircea Stănescu, *Reeducarea în România Comunistă. vol I (1948-1952), Aiud, Suceava, Pitești, Brașov. București, Ed. Polirom, 2010, 292 p; vol.II (1948-1955) Târgșor, Gherla. București, Ed. Polirom, 2010, 301 p.*

Dedicat „patriarhilor studierii reeducării”, Dumitru Baci, Virgil Ierunca și Paul Goma demersul investigativ semnat de Mircea Stănescu reprezintă o istorie a acestui fenomen specific stalinismului dezlănțuit¹ axat obsesiv pe idealul creării omului nou. Propunându-și să redea istoria încercărilor regimului comunist din România de a reeduca deținuții politici, „adică de a-i transforma din dușmani (reali sau presupuși) în aderenți (reali) ai doctrine și practicii comuniste”, (p. 11) autorul investighează în primele două volume ale seriei reeducarea de tip Pitești, de la cele dintâi tentative, la cazurile concrete din diferitele centre de detenție ale României dejiste.

Structurat în cinci părți, volumul întâi este consacrat închisorilor de la Aiud, Suceava, Pitești și Brașov (anii 1945-1952), fiind totodată conturate conexiunile dintre ideile pedagogiei lui Makarenko și practicile concrete ale reeducării. Documentându-se minuțios, Mircea Stănescu analizează în primul capitol modelul sovietic pentru a argumenta pertinent că, în ciuda diferențelor de tehnică, *metoda* fondatorului va fi preluată și aplicată creator (p. 31) de către regimul comunist din România. În continuare, se dezbate problema regimului de detenție, tipul celulelor, hrana deținuților, anchetele sau specificul proceselor din centrele de la Aiud și Suceava, între 1945-1948. Aceste „precedente reeducative” sunt meticolos caracterizate și implicit diferențiate de modelul Pitești, prin expunerea caracterului lor non-violent.

Segmentate de un *Interludiu*, reprezentat de reeducarea de la Brașov, proiect eșuat ca urmare a opoziției unora dintre deținuți și a politicilor directorului penitenciarului, segmentele trei și patru ale volumului vizează aplicarea fenomenului în centrul de

¹ Formulare ce îi aparține lui Vladimir Tismaneanu în descrirea regimului Dej, vezi *Stalinism pentru eternitate - o istorie politică a comunismului românesc*. București, Ed. Polirom, 2005.